

Opatrenia zameraných na zefektívnenie Verejnej správy na základe monitorovania a hodnotenia katastrof miest

5. Opatrenie - Opatrenia pri návrhu na ozdravovanie klímy

Zdanlivým paradoxom je skutočnosť, že metóda zadržiavania dažďovej vody v krajine neoberá o vzácnu vodu susedov ďalej po prúde, ako sa to môže zdať. Z toho vyplýva, že zadržanie dažďovej vody v lesoch, znamená rastúci “koláč” pre všetkých, ktorí žijú pod lesom. Rozdiel je podobný ako medzi statickou direktívnou ekonomikou a rozvíjajúcou sa slobodnou ekonomikou; prvá delí stále ten istý malý koláč a väčší kus pre jedného znamená nedostatok pre druhého, druhá delí koláč, ktorý stále rastie, v prospech všetkých.

Zadržiavanie dažďovej vody v krajine všetkým susedom pomáha. Odtok dažďovej vody z krajiny nezastavuje, len ho spomaľuje. Namiesto okamžitých, dažďom ovplyvňovaných a často extrémnych prietokov z povrchového odtoku odovzdáva susedom oveľa vyrovnanější odtok keď je sucho.

Mierny dážď z malého vodného cyklu ovlažuje v krajine nasýtenej vodou i mestá, polia a lesy susedov, ktorým sa núka príležitosť hospodáriť s vodou podobne. Metóda zadržiavania dažďovej vody v krajine namiesto vysušených kaskád vytvára kaskády povodí a ich častí bohaté na vodu. Navrhované riešenia znamenajú rozvíjať, využívať a podporovať plošné ekosystémové zadržiavanie dažďovej vody v povodiach tak, aby ekosystémy „vyrábali“ dostatok kvalitnej vody pre človeka, potraviny, prírodu a klímu, aby čistili znečistenú vodu, zmiernovali riziká výskytu živelných pohrôm, povodní, súch a požiarov, stabilizovali klímu, posilňovali biodiverzitu a boli súčasťou ekonomických udržateľných rozvojových programov.

Tento koncept ponúka presadzovanie a podporu takej kultúry využívania krajiny, ktorá bude permanentne obnovovať vodu vo vodnom cykle prostredníctvom nasycovania pôdy dažďovou vodou, čo znamená nielen prinavrátenie prirodzenej zodpovednosti za stav vody na svojom území, ale môže priniesť i nový rozmer solidarity a tolerance medzi ľuďmi a komunitami v povodí.

Tento koncept tiež obsahuje niekoľko mimoriadne dobrých správ. Nová ekonómia vody sľubuje, že dokáže znížiť nepriaznivé dopady z minulosti v podobe extrémov počasia a ozdraviť hospodárenie s vodou a zabezpečiť jej dostatok pre budúcnosť.

Zvyšovanie vodozádržnej kapacity krajiny a zachytávanie zrážok v mieste ich dopadu sú sami osebe predpokladom pre “rastúci koláč” zásob vodných zdrojov v území. Premietnutie týchto princípov do riadenia krajiny bude mimoriadne dlhý a ťažký proces, pretože ide predovšetkým o zmenu myslenia. Tam, kde sa voda stratila vplyvom ľudskej činnosti, je možné ľudskou činnosťou vrátiť za podmienky zmeny spôsobu využívania krajiny.

Pomalé a postupné oživenie vyschnutej krajiny v ktoromkoľvek katastri prostredníctvom zadržiavania dažďovej vody, predovšetkým na miestach, kde ešte nedávno bola zelená je možné a reálne. Naši predkovia sa snažili v zápase s prírodou získať kus nekultivovanej zeme a scivilizovať ho. Aby ich civilizačné úsilie nevyšlo nazmar, je potrebná snaha vrátiť vodu tam, kde jej je nedostatok. To sa dá dosiahnuť za predpokladu, premietnutia opatrení do územných plánov, pozemkových úprav, lesných hospodárskych plánov i plánov dopravnej infraštruktúry princíp ekosystémovej ochrany vody. To umožní zmeniť starú paradigmu, v ktorej platí princíp, že dažďová voda je nepríjemnosť, ktorej sa potrebujeme čo najrýchlejšie zbaviť na novú vodnú paradigmu, v ktorej dažďová voda je prínosom pre náš život a všetky služby. Od potravín, cez hasenie ľudského smädu, cez biodiverzitu, až po zdravú klímu.

Začať je potrebné od relatívne najmenších objemov. Napríklad zachytávaním dažďovej vody na vyschnutom trávniku pred domom. Podstatne náročnejšie je nájsť spôsob, ako vrátiť späť vodu, ktorá niekedy existovala na území obce/mesta a celého katastra. Najväčšou a na našom území maximalistickou požiadavkou je navrátenie vody, ktorá v ekosystéme katastrálnych území existovala ešte v čase pred masovým spriemyselňovaním krajiny.

Treba si tiež uvedomiť objektívnu skutočnosť, že voda sama osebe predstavuje finančnú hodnotu a že zhodnocuje krajinu. Najväčšiu hodnotu vody je samotný život. Viac vody v krajine, znamená viac života, biodiverzity, potravín, a tým lepšia ochrana všetkých ostatných prostredí vody. Do strategických dokumentoch sa to doteraz nepodarilo premietnuť. Úlohou tohto projektu je preto sa o to pokúsiť.

Ak sú vnímané súvislosti cez peniaze, je potrebné si uvedomiť dôležité súvislosti. Vodu v živých organizmoch je možné prirovnať k vzácnemu pokladu, ktorého sa nechceme vzdať za žiadnych okolností. Voda v pôde je vkladom na účte s vysokým úrokom. Ak sú peniaze na účte, úžitok z nich vďaka úroku rastie.

Ak sa však dostaneme do mínusu pôdnej vlhky, lebo prestáva fungovať malý vodný cyklus, a nechceme prísť o poklad vody v živých organizmoch, potrebujeme systém dotovať závlahou a to stojí peniaze. Otvára sa špirála nových a nových pôžičiek vody z iných území, kde je vody relatívne dosť na pokrytie v jednom katastri. Realita nás tlačí do nových a nových investícií a tým aj pôžičiek, aby sme zabezpečili dostatok vody pre seba, napriek tomu, že z katastra, kde žijeme nám každoročne bez úžitku odtekajú tisíce kubíkov dažďovej vody bez úžitku.

Odvodnenie pôdy je životom na dlh. Strácame vodu v malých vodných cykloch a sme čím ďalej, tým viac závislí na vode z veľkého vodného cyklu, Voda zo zrážok z veľkého vodného cyklu je ako štátna subvencia. Prichádza zadarmo, ale nepravidelne, neadresne a často v extrémnom množstve. Svojím charakterom a intenzitou narobí niekedy viac škody ako osohu.

Spoliehať sa na ňu je riskantné, pretože dnes je, ale zajtra nemusí byť. Len voda zrážok v malom vodnom cykle pochádza z činnosti správcov ľudí v území, lebo vyparená voda z krajiny sa vracia po kondenzácii späť do územia v podobe nového dažďa. Riziko predstavuje vrátenie vody do susedného katastra. A to je silný argument, prečo máme spoločne spolupracovať na obnove malých vodných cyklov.

Ak to bude robiť každá komunita, vznikne spoločný synergický efekt. Bude dochádzať k častejším, rovnomernejším zrážkam v menšej intenzite práve preto, lebo plošnou revitalizáciou krajiny dôjde nielen k rovnomernému výparu vody z krajiny, ale aj k rovnomernejšiu vylievaniu vody v krajine a to sú tie predpoklady, ktoré sú potrebné zakomponovať do ozdravovania lokálnej klímy v katastri. Ozdravením klímy vo všetkých katastroch spôsobí pozitívnu reakciu ozdravovania regionálnych klím aj klímy na úrovni štátu.

Z toho dôvodu je na ozdravenie klímy komunit i katastrálnych území komunit potrebná plošná ekosystémová ochrana a obnova vôd prostredníctvom všetkých opatrení v lesnej, poľnohospodárskej i urbanizovanej krajine, aby podľa možnosti všetka dažďová voda, ktorá padne pri extrémnych dažďoch ostávala v území.

Známym faktom je, že takýto proces je finančne veľmi náročný, pretože extrémne dažde z roka na rok narastajú aj preto, lebo je narušený malý vodný cyklus a z roka na rok prichádzajú zriedkavejšie, ale o to výdatnejšie. Plošnou ekosystémovou ochranou a obnovou vody v krajine po celom katastri sa predpokladá, že sa v budúcnosti budú vplyvom nasýtenia malých vodných cyklov zmierňovať extrémny vo výskyte extrémnych zrážok, preto navrhujeme robiť opatrenia na polovicu vypočítaného objemu odtekajúcej dažďovej vody z extrémnej zrážky, ktorá padne do katastra za 24 hodín.

Na ekosystémovú ochranu a obnovu vôd v katastri pre ozdravenie klímy je možné využívať všetky druhy riešení:

1. V lesnej krajine

- zákaz holorubov
- ochrana lesa pred škodcami v lesoch (napr. kôrovcom),
- optimálne zloženie a kvalitu lesov
- odrážky na cestách so zasiakavacími jamami
- likvidácia nepoužívaných dopravných a približovacích liniek
- hrádzky všetkých druhov v erózných roklinách a drobných vodných tokov
- Vodné jamy, protipožiarne nádrže a malé vodné nádrže

2. V poľnohospodárskej krajine

- uplatňovanie integrovaného manažmentu a citlivejšie využívanie krajiny s ohľadom na vodozádržné a protierózne opatrenia a pod.
- viac diverzifikované členenie poľnohospodárskej pôdy
- orba po vrstevnici
- zabezpečenie dopĺňania odobratej vody z územia späť do územia odberu
- odrážky na cestách so zasiakavacími jamami
- infiltračné priekopy okolo ciest
- vodné jamy
- vrstevnicové zasiakavacie pásy
- medze
- remízky
- polyfunkčné malé vodné nádrže na chov hydiny a rýb so zbieraním dažďovej vody

3. V urbanizovanej krajine

- obmedzovanie nevegetačného spevňovania plôch v zastavanom území,
- nahradzovanie nepriepustných povrchov priepustnými,

- budovanie prieloh a infiltračných jám okolo ciest
- vodné jamy a depresie
- dažďové záhrady a jazierka
- nádrže na dažďovú vodu
- zelené strechy
- zelené vertikálne steny

Popis navrhovaných vodozadržných opatrení sa nachádza v Prílohe 1: *Popis princípov technických opatrení na základe monitorovania a hodnotenia územia*

Na to, aby samospráva bola efektívna, je potrebné v prvom rade spraviť analýzu stavu krajiny a bilanciu odtekajúcej dažďovej vody, ktorá z územia katastra a odteká a celý dokument schváliť, tak ako je to navrhnuté v *Opatrení 4 - Opatrenia v ochrane životného prostredia a ochrane biodiverzity*.